

Рецензия

от

проф. Албена Иванова Димова

катедра „Пиано и акордеон“, факултет „Музикална педагогика“,
АМТИИ – Пловдив

за дисертационния труд

на **Галина Колева Димова – Георгиева**

докторант към катедра „Пиано и акордеон“, факултет „Музикална педагогика“,
АМТИИ – Пловдив

на тема

„Клавириното наследство на Николас Економу“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
в професионално направление 8.3 „Музикално и танцово изкуство“
по научна специалност „Музикознание и музикално изкуство“

Още при зачисляването на Галина Димова - Георгиева като докторант към катедра „Пиано и акордеон“ в АМТИИ, темата на дисертацията ѝ привлече вниманието на колегията с ясното намерение да осветли малко познатата у нас композиторска дейност на Николас Економу – пианист, спечелил световно признание като проникновен интерпретатор на класически репертоар и блестящ импровизатор. Поставяйки акцент върху тази почти неизвестна, но интригуваща област от многообразното наследство на кипърския музикант, началото на изследването направи заявка за силна мотивация и сериозен ангажимент, подкрепени от обстоятелството, че докторантката от дълги години живее в Кипър. Тази благоприятна възможност ѝ позволи да работи с архива на композитора, да проучи възможно най-достоверни източници и да разкрие нови факти, което до голяма степен предопредели актуалността и значението на теоретичния труд.

Галина Димова е завършила СМУ „Христина Морфова“ в Стара Загора със специалност пиано /1986 г./. През 1990 г. се дипломира с отличие в специалност „Музикална педагогика“ на АМТИИ – Пловдив. От 1990 до 1994 г. работи като хоноруван корепетитор в катедра „Оркестрови инструменти и класическо пеене“ в АМТИИ, а от 1994 г. до днес пребивава в Република Кипър. До 2003 г. тя е пианист и преподавател на свободна практика, а от същата година и понастоящем е преподавател по музика в Международното училище на град Пафос, в което ръководи и два хора – детски и юношески. През 2006 г. основава частна клавирна школа „Пианофорте“, в която преподава пиано, теория на музиката и организира множество концерти в сътрудничество с известни музиканти. От 2003 г. до 2010 г. Галина Димова е член на артистичния комитет на Международния

оперен фестивал в Пафос. През 2012 г. Юношеският хор на Международното училище в Пафос печели под нейното ръководство първа награда на конкурс в Никозия, организиран от Министерството на културата и образованието. Самата тя концертира активно, като включва в рециталите си клавирни творби от Николас Економу.

Цялостното съдържание на дисертационния труд на Галина Димова – Георгиева на тема „Клавирното творчество на Николас Економу“ обхваща 212 страници, структурирани в Увод, Три глави и Заключение с добавен Каталог на клавирните творби на Н. Економу, списък с използвана литература и две приложения с дискография и снимков материал. В основния текст от 194 стр. са използвани 89 нотни примера, а библиографията се позовава на 25 източника, в които преобладават документални сведения и интервюта с членове на семейството на музиканта, някои от които са проведени лично от докторантката. Работата е логически организирана и подредена, а обемът ѝ изцяло отговаря на изискванията за подобен тип разработка.

В **Увода** ясно е определен изследователския обект, формулирани са целта, предмета и задачите на работата и са отбелязани главните особености в творческия натюрел на композитора – импровизационната свобода и стилистичното многообразие – характеристики, произлизащи от невероятния му изпълнителски капацитет и забележителна музикална култура. В тази част са анонсирани и проблемните аспекти, породени от факта, че значителна част от творбите на Економу съществуват единствено на звуков файл или /вече обработени/ те се съхраняват в единични екземпляри само в архива на фондацията с негово име в Лимасол, Кипър. Направена е също заявка за периодизация както на клавирното творчество, така и на произведенията от камерния жанр, клавирно – оркестровите пиеси, обработките и транскрипциите за две и повече пиана.

Първата глава на дисертацията - *Творчески път на композитора* – създава цялостна представа за феномена Економу. В нея изчерпателно са отбелязани всички събития, които предопределят както успехите, така и трагичните линии в необикновената съдба на музиканта. Следвайки биографичната нишка, докторантката създава един паралелен контекст, отразяващ първите му композиционни опити, влиянието на различните национални култури в процеса на професионалното му изграждане, мощният стимул на елитната творческа среда, в която той се изявява, както и разнообразните и мащабни проекти, плод на несекващата му оригиналност и съзидателност. Засегнати са поетичните и философски нагласи, които изграждат светогледа на композитора, белязан едновременно от трайните връзки с кипърската музика, стремежът към универсалност и силните пориви на спонтанността.

Във Втора глава – *Клавирното творчество на Николас Економу* – докторантката анализира детайлно всички произведения за пиано на

композитора и предлага собствена периодизация, логично свързана с промените в житейския му път и инспирираните от тях инструментални експерименти и особености на стила. Освен времето разграничение, в тази централна част на изследването са поставени акценти върху някои специфични музикални форми, изясняващи приемствеността и опората на автора в клавирната традиция, както и степента, с която той се оттласква от нея. Предложени са обобщаващи наблюдения за предпочитанията в образната сфера, драматургичната конструкция, метроритмичния рисунок, фактурния строеж и всички възлови компоненти, които създават изчерпателна представа за естетиката и новаторските идеи на Николас Економу. За всяка от разглежданите творби е направена историческа справка, която внася корекции в датировките и уточнява неизвестни до момента подробности около тяхното създаване. Проучването разкрива в тази глава съществената разлика между нотирания и записан на звуков носител авторски текст и специфичния подход, който се налага в художествено аналитичната обработка на всеки от вариантите. Периодът от 60 и началото на 70-те години е представен с пиесата *Песен на свободата*, клавирната соната *Ортодоксия* и цикъла *Детски приумици*, съдържащ 16 клавирни пиеси. Вторият период /от 1972 до края на 80-те години/ включва *Прелюд*, пасакалията *Екзисосис*, *Осем ноктюрни*, *Пиеса в си бемол мажор*, *Скерцо*, *На бис*, *Две незаглавени пиеси* и *За Мауси*. Добавени са също камерните опуси, обхващащи транскрипции, аранжimenti, инструментални и вокални творби, импровизации, филмова и балетна музика. Като трети период са отбелязани последните години от краткия живот на Економу. В него няма създадени клавирни произведения, но хронологията внася порядък с идеята да се споменат и нереализирани проекти.

Трета глава – Импровизаторското майсторство на Николас Економу – е съсредоточена върху тази страна от удивителното му изкуство, в която интерпретаторските качества на пианиста по неповторим начин се съчетават с гениалната му инвенция и артистична свобода. Анализът на творбите, създадени в този маниер е предшестван от исторически обзор, преминаващ последователно през епохите, в които импровизационният музикален стил е трансформирал своето предназначение и популярност. Засегнати са традиции и направления, които особено импонират на Н. Економу и са съпоставени спецификите на предварително обмислената и нотирана музика с тази на спонтанно импровизираната. Произведенията, които се проучват са разделени на две групи – дешифрирани от звуковия носител и нотирани /*Импровизация в четири части*, *Вариации върху тема от Корели*, *Вариации върху собствена тема* (неточно преведени като *Вариации върху една тема*), *Валс и вариации в ре минор*/ и такива, които съществуват единствено като звукозапис /*Клавирен цикъл в памет на Й. С. Бах*, *Лист Парафраза*, *Импровизации – пародии в различни стилове*,

Картини за пиано, цикълът Забавна музика, Отражения, Соната за Чик, Три пиеси за Чик, Импровизации с други музиканти - за две, три и четири пиана/. Подходът тук е съобразен с формата на предоставения материал и въпреки трудностите при анализирането на творбите „без ноти“, основните им белези и композиционни решения са разяснени убедително.

Заключението съдържа логично произлизащи изводи за авторския стил на Николас Економу. В него са отбелязани и ярките му постижения като инструменталист, вдъхновяван от неистовия стремеж „да достигне пределите“ на пианото. Изведените характеристики обобщават високите стойности в неговото изкуство и определят значението му за съвременната кипърска култура. Приложените дискове с музика на композитора потвърждават изцяло това впечатление. **Каталогът** с клавирните опуси на Н. Економу е първи по рода си и представлява уникално допълнение към изследването. Той успешно кореспондира с каталога на дискографията на пианиста. Заявените приноси на дисертацията предполагат перспектива за изучаване и популяризиране на едно ценно художествено наследство, отличаващо се с авангардни идеи и дръзки решения.

Дисертационният труд на Галина Димова – Георгиева е плод на дългогодишна проучвателна работа върху архивите на Николас Економу. Темата ѝ е насочена към неизследвани пространства и е важен знак за навлизане в музикалната изследователска практика на проблематика, обусловена в голяма степен от модерните технологии. Защото без съвременните средства за звукозапис, изкуството на Економу би принадлежало единствено към легендарните възпоменания, а без възможностите на компютърните програми, то трудно би получило обективна оценка и разпространение. Огромният идеен потенциал на композитора е неделим от капризите на вдъхновението. /„Моцарт е моя Бог!“ - възкликва той в едно интервю./ Музицирането за него е изконна, жизнена потребност, която следва скрити вътрешни стимули и избира най-адекватната или възможна форма за проявлението им. Вероятно това е една от причините наследството му да остане, в типичния за този вид творци, конгениален „безпорядък“. В „технологичната“ част на изследването докторантката работи с разнороден материал, който е съхранен на различни носители и няма обичайния си вид. Макар че като цяло подходът ѝ е аналитичен, тя успешно се справя с това предизвикателство и съобщава ценна информация за специалистите, ангажирани в различни етапи от дешифрирането на звукозаписите. Събраните данни показват добра ориентация, а резултатът е факта на първия Каталог с клавирните опуси. Многогранныят талант на Економу, експресивната му природа и магнетичната сила на неговите изпълнения го нареждат сред забележителна плеада съвременни пианисти /от ранга на Фридрих Гулда, Кийт Джарет, Сиприен Кацарис, Пиер-Лоран Емар, Боян Воденичаров/, които заявяват творческото си кредо по неповторим начин. Те възкресяват

инструментализма в пълния му блясък и търсят „живата“ музика, разтваряйки в специфичния си почерк границите между класическото изпълнителство и разкрепостеността на джаза. В разработката си Галина Димова изхожда именно от тази особеност и макар че разделя клавирните опуси на Економу на ръкописни и на по-късно нотирани, тя равнопоставя обмислените и спонтанно възникналите съчинения, като намира достатъчно аргументи за общия им знаменател. Положителните страни на този подход са свързани с много нови сведения за творческия процес на композитора и опит за изясняване на импулсите, които захранват музикалното му въображение. Способността на Економу да имитира или пародира различни стилове е пряко свързана с кариерата му на интерпретатор, а причудливите образни сфери и неочаквани композиционни проблясъци често „произлизат“ от невероятния му инструментализъм. В тази сложна сплав от звукови зависимости и авторефлексии докторантка намира константни проявления с несъмнена стойност и значение за определяне индивидуалността на твореца. Като основно достойнство на работата трябва да се отбележи прецизният исторически и теоретичен анализ на всички клавирни съчинения, представени в Каталога. Сравнени са различни издания и са уточнени много подробности около автентичния вид на творбите. Проучването им „улавя“ централните пластове на музикалната изразност и коментира особеностите им в широки параметри – хармоничен строеж, архитектурника, метроритмичен спектър, динамична амплитуда, формообразуване и авангардни техники. В нотираните произведения са забелязани детайли, предизвикващи находчиви асоциации, което разширява възможностите за тълкуване на съдържанието им. Направено е ясно разграничение между манускриптите и съществуващите в друга форма творби. В хода на изследването е обработен значителен обем и са открити непубликувани опуси, което допълва високата стойност на дисертацията с уникален собствен принос. Уточняването на периодите, в които са създадени някои от пиесите е в резултат на сведения, събрани от най-близкото обкръжение на композитора, което също увеличава заслугата на докторантката. Тази страна от труда постига силно удовлетворяващ научен резултат.

Известни слабости се забелязват в теоретичните части, предхождащи конкретните анализи на творбите. Те са свързани с някои самоцелни цитати, които предлагат зададени модели или крайни мнения без пряка връзка с изясняването на проблематиката /има предвид позоваването на на Алън Уагенхайм за ноктиюрните на Джон Фийлд и на Теодор Адорно за импровизацията/. Забелязват се също неуспешно конструирани понятия /като „безмензурна метричност“/, стилистични неточности и повторения. Впечатление за непълнота оставят разсъжденията в трета глава, отнасящи се до импровизационния стил. Сложно преплетените нишки на

взаимодействие между най-старата интерпретаторска практика и композиторската музика са разгледани само в едната посока и се движат по схематичната рамка на популярните справочници. Това произвежда изолирани твърдения, чиято аргументация не може да се проследи /например „...Бетовен добавя в голяма част от творбите си импровизаторски елемент с „фантазиен“ характер.“, стр. 115/. Подлежащо на дискусия е и твърдението, че „в съвременните композиционни стилове импровизацията е най-силно застъпена в алеаторната музика“ /стр. 116/. Въпреки известно сходство по външни белези /мобилност на формата, случайност, вариантност/, двата метода произхождат от различни идеи, претърпели са множество модификации /вж. ограничена, контролирана алеаторика/ и в сравнителното музиковедие има достатъчно примери за разглеждането им дори като антиподи. В така представената ретроспекция на музикалната импровизация, джазът присъства твърде оскъдно, без най-ярките си имена и без огромното си влияние върху развитието на музиката през XX век. Критичните ми бележки не влияят на общото добро впечатление, тъй като не засягат същината на работата. Те са по-скоро препоръки към бъдещо издание, което би могло да придобие по-целенасочен и концентриран вид.

Предвид тези наблюдения оценявам дисертационния труд на Галина Димова – Георгиева като задълбочен, актуален и приложим в областта на клавирното изкуство и музиковедията. Намирам, че приносите имат съществено значение за цялостното опознаване на личността и професионалното дело на големия пианист. Открива се възможност за популяризиране на произведенията му и за обогатяване на съвременния педагогически и концертен репертоар. Приемам хронологичната подредба на опусите на Николас Економу за достоверна. Последователността им спомага за изясняване еволюцията и оригиналността на неговия стил, на посланията му към чувствителността и въображението. Авторефератът е точно отражение на проблематиката в труда, а научните публикации са пряко свързани с изследователската работа. Фактът, че български музикант е първи изследовател на това интересно творчество е повод за адмирации.

На същите основания предлагам на Научното жури да присъди на Галина Колева Димова – Георгиева образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 8.3 „Музикално и танцово изкуство“ по научна специалност „Музиковедие и музикално изкуство“ съобразно изискванията на ЗРАСБ.

08.03.2017 г.
Пловдив

Подпис:
проф. Албена Димова